

О. В. ОСИНЬКА

канд. юрид. наук, доц. КНУТД, м. Київ

З. В. ЗАХОЖАЙ

канд. істор. наук, доц. КНУТД, м. Київ

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ

Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. та Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. зафіксували факт "самовизначення української нації" щодо створення "суверенної національної держави" Україна, яка здійснює "захист і охорону національної державності українського народу".

Акт проголошення незалежності України був підтверджений всеукраїнським республіканським референдумом, який відбувся 01.12.1991 р. Етнічні українці склали на той час 73 % від всього населення УСРС [1], тому очевидно, що саме вони прагнули подальшого розвитку української національної державності.

Проте, нажаль, з самого початку високо посадовці органів державної влади України почали вибудовувати безбарвне суспільство на кшталт радянського. Так, не пройшло і півроку, як 26.06.1992 р. Верховна Рада України (Голова Верховної Ради України І. Плющ — член КПРС з 1962 р., Президент України Л. Кравчук — член КПРС з 1958 р., Прем'єр міністр України В. Фокін — у КПУ з 1976 р.) прийняла постанову № 2503-ХІІ "Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон"[2], згідно якої парламент України вилучив графу "національність" з паспорта громадянина. Пункт дев'ятий вищезазначеної постанови встановив: "У інформаційний листок вклеюється фотокартка і вносяться відомості про його власника: прізвище, ім'я та по батькові, дата народження і особистий номер, а також дата видачі і код органу, що його видав".

Через чотири роки, 28.06.1996 р. Верховна Рада України (Президент України Л. Кучма — член ЦК КПУ з 1976 р.) встановила у преамбулі Конституції України таке положення: "Український народ — громадяни України всіх національностей". Таке положення в Конституції України є поза правом та юридичною наукою, оскільки поєднує два не сумісних поняття "нація" як етнос і "громадянство", як правовий зв'язок між державою та людиною будь-якої національності.

Виконуючі політичний заказ Кабінет Міністрів України приймає постанову № 1367 від 12.09.2002 р. (Прем'єр-міністр України — молдованин А. Кінах) та постанову № 1025 від 10.11.2010 р. "Про затвердження зразків актових записів цивільного стану, описів та зразків бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану"[3] (Прем'єр-міністр України — росіянин М. Азаров), якими вилучають графу "національність" з усіх бланків про державну реєстрацію актів цивільного стану (свідоцтва про народження і смерті; реєстрації та розірвання шлюбу; про зміну імені тощо).

Цікавий той факт, що 13.09.2007 р. на 62-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, Україна (Президент України — українець В. Ющенко; Міністр закордонних справ України — єврей А. Яценюк) — утрималась від прийняття Декла-

рації ООН про права корінних народів [4]. За прийняття цієї Декларації проголосували 143 держави.

Правда, через сім років, у 20.03.2014 р., вимушено через окупацію та анексію АР Крим Російською Федерацією, Верховна Рада України прийняла постанову "Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави" та все ж таки заявила про свою підтримку Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів. Верховна Рада України доручила Кабінету Міністрів України терміново подати проекти нормативно-правових актів України, які визначають та закріплюють виключно статус кримськотатарського народу як корінного народу України.

Іншими словами, з листопада 2010 р., з юридичної точки зору, українська нація де-юре не фіксується, а згодом поняття "українець" не буде мати етнічне значення. Добре, що відповідно до резолюції Економічної і Соціальної Ради ООН від 19.07.1995 р. щодо проведення країнами-членами ООН у період 1995–2004 рр. національних переписів населення, в Україні 05.12.2001 р. відбувся Всеукраїнський перепис населення. Так, можна дізнатися, що станом на 2001 рік в Україні мешкало 78 % українців від всього народу України [1].

Концепція знищення української нації не є новою на теренах України, і якщо заглибитись в історію, то вона є спадщиною і Російської та Австро-Угорської імперій, і особливо, радянського періоду. Радянський енциклопедичний словник тлумачить поняття "нація" [5] так: "при соціалізмі, що ліквідує соціальні та національні антагонізми, перетворюються у соціалістичні нації, основа яких економічна, соціально-політична та ідейна єдність; протікає процес розквіту і зближення націй, розвиток їх братерського співробітництва і взаємодопомоги на основі принципів інтернаціоналізму. У СРСР склалася історично нова соціальна і інтернаціональна спільнота — *радянський народ*. У зрілому комуністичному суспільстві можна передбачати злиття націй в єдине людство".

В цьому вимірі, можна розглянути питання про захист національних прав представників понад 130 національностей і народностей, які проживають в Україні [1]. В цьому питанні, з першого погляду, ситуація виглядає більш оптимістично. В рамках взятих на себе міжнародних зобов'язань держава прийняла ряд нормативно-правових документів щодо захисту прав національних меншин. Серед них, Декларація прав національностей від 1.11.1991 р., Закон України "Про національні меншини України" від 16.07.1992 р., Закон України "Про ратифікацію Рамкової конвенції захисту прав національних меншин" від 09.12.1997 р., Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" від 15.05.2003 р., Закон України "Про засади державної мовної політики" від 3.07.2012 р. тощо.

Також в Україні існує розвинута система державних органів влади, зокрема, центральним органом державної виконавчої влади є Державний комітет України у справах національностей та міграції; у Верховній Раді України є Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин; при Президентові України діє Рада представників громадських об'єднань національних меншин України, а консультативно-дорадчим органом при Президентові України є Рада представників кримськотатарського народу.

05.11.2009 р. до статей 115, 121 Кримінального кодексу України були внесені зміни щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Аналізуючи вищезазначене, постають прості і логічні питання: з якою метою держава знищила само поняття "національність людини" та, одночасно, створює розви-

ниту систему державних органів та систему нормативно-правових актів щодо захисту національних прав людини? яким чином та на підставі якого документу слідчий органів внутрішніх справ чи прокурор встановлюватиме національність особи при порушенні кримінальної справи? як через декілька поколінь людина буде доводити свою приналежність до тої чи іншої національності?

Відповідно до розділу II Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженої Законом України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18.03.2004 р., адаптація полягає у приведенні нормативно-правових актів у відповідність до правової системи Європейського Союзу.

Західна цивілізація недвозначно висловилася за пріоритет прав людини. Гасло "право нації на самовизначення" було взяте за орієнтир Лігою Націй, продовжено Організацією Об'єднаних Націй як "захист прав національних меншин", а з часом — "захист прав меншин", але при цьому національні права: мовні, релігійні, освітні та культурні розглядаються як невід'ємні права людини. В Європейських країнах та і у США державні органи влади фіксують в актах цивільного стану національність людини.

Поважати права інших може тільки той, хто добре знає свої. У кошового отамана Івана Сірка була поговорка: "Хто сів поряд — той брат, хто зверху — той буде проклятий". Держава Україна відкрита для всіх націй і народів, але, вважаємо, повинна розвиватися відповідно до фундаментальних законодавчих документів, які затвердив український народ двадцять п'ять років тому.

З огляду на вищенаведене, та на виконання Декларації про державний суверенітет України та Акту проголошення незалежності України, для сприяння консолідації та розвитку української нації, вважаємо за необхідне:

1. перше речення преамбули Конституції України замінити на таке: "Верховна Рада України від імені громадян України всіх національностей";
2. визнати українську націю (етнос) корінним народом держави України — спадкоємцем Київської Русі;
3. повернути графу "національність" до всіх актів цивільного стану в Україні та заповнювати її за бажанням людини — громадянина України.

Джерела

1. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>
2. Постанова Верховної Ради України "Про затвердження положень про паспорт громадянина України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2503-12>
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 1025 "Про затвердження зразків актових записів цивільного стану, описів та зразків бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1025-2010-%D0%BF>
4. Декларація ООН про права корінних народів [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_156
5. Советский энциклопедический словарь. — М.: "Советская Энциклопедия", 1979. — С. 880.